

Vizita premierului Maia Sandu la Kiev. La ce trebuie să fie atentă România?

Policy brief¹

În luna iulie 2019 Maia Sandu, premierul Republicii Moldova, a efectuat o vizită oficială în Ucraina. În agenda premierului moldovean a fost inclusă și o întâlnire cu noul președinte al Ucrainei, Volodymyr Zelenskyy. Această vizită trebuie analizată din mai multe perspective. În primul rând, vizita are loc într-o perioadă de schimbări foarte importante pentru Moldova și Ucraina. În al doilea rând, relația dintre Moldova și Ucraina este importantă pentru audiența din România. Acest lucru reiese inclusiv din sondajul efectuat de către experții asociați ESGA în cadrul proiectului "The Romanian – Ukrainian Civil Society Forum for Dialogue and Cooperation"², unde 8,3% dintre respondenți au menționat printre factorii interni, capabili să influențeze stadiul actual al relației bilaterale dintre România și Ucraina, prezența trupelor rusești pe teritoriul Republicii Moldova.

Ce e nou și ce e vechi în dialogul bilateral Moldova – Ucraina?

Dialogul bilateral dintre Moldova și Ucraina este unul destul de complicat, care necesită o abordare complexă și responsabilă din partea ambilor parteneri. Există foarte multe probleme bilaterale pentru care nu se găsesc soluții eficiente și acceptabile pentru ambele părți. Dar, de asemenea, există și multe domenii, unde cooperarea este încetinită sau anulată de lipsa de voință și strategii pentru a genera beneficii reciproce. În acest context, vizita premierului Maia Sandu la Kiev, devine importantă, mai ales în contextul istoric anterior, în care motivația de a înainta și de a găsi oportunități pentru cooperare politică sau economică a fost personalizată de către doi lideri politici: Petro Poroshenko și Vladimir Plahotniuc. Cei doi lideri politici, care acum au părăsit prim-planul politicii moldovenești și a celei ucrainene, au reușit să îmbine anumite interese naționale cu obiective ale unor grupuri de interese economice. Tandemul acesta a fost spart de rezultate unor scrutine electorale, dar și de către apariția politicianilor noi, care se impun în spațiul public și îl domină prin prezență și statut.

Așadar, noile tendințe sau obiective ale dialogului bilateral Chișinău – Kiev vor fi formulate de către guvernări noi. Atât în Republica Moldova, cât și în Ucraina au avut loc procese politice care au schimbat "imaginea" și echipa care formulează interesele din parteneriatul bilateral. Dar, este important a fi menționat elementul constant: la nivel de executiv se menține aceeași susținere discursivă în ceea ce privește integritatea teritorială a Ucrainei³. Desigur, fără o poziție clară a instituției președintelui Republicii Moldova, în care Igor Dodon se teme să piardă susținerea Federației Ruse.

¹ Acest policy brief este elaborat în cadrul proiectului "The Romanian – Ukrainian Civil Society Forum for Dialogue and Cooperation", ca activitate de monitorizare a proceselor politice din Ucraina. Proiectul este implementat cu suportul financiar al Black Sea Trust for Regional Cooperation, un proiect al German Marshall Fund. Opiniile exprimate în acest policy brief aparțin membrilor echipei de implementare a proiectului și nu reprezintă, în mod obligatoriu, opiniile partenerilor ESGA.

² Rezultatele sondajului vor fi făcute publice până la sfârșitul lunii iulie curent și este parte a studiului elaborat de către mai mulți experți români despre perspectivele dialogului bilateral România – Ucraina. De asemenea, important a fi menționat aici este faptul că respondenții la sondaj sunt experți români din think tank-uri, instituții publice și reprezentanți ai mediului analitic sau societate civilă.

³ Atât guvernul Filip, cât și guvernul Sandu susțin integritatea teritorială a Ucrainei. La nivel de președinție au existat disensiuni și aceasta pentru că președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, a făcut declarații despre

Potrivit Maiei Sandu, există trei subiecte în care interesele Republicii Moldova și cele ale Ucrainei coincid. Aceste interese, respectiv obiective care trebuie să fie atinse se referă la: securitatea regională și integrarea Europeană, agenda bilaterală a Moldovei și Ucrainei și construirea unor instituții publice eficiente⁴. Cele trei direcții de acțiune arată și consemnează care sunt provocările, amenințările și oportunitățile nevalorificate până la acest moment de către autoritățile celor două țări.

Perspectiva Chișinăului

Autoritățile guvernamentale de la Chișinău doresc depășirea "epocii Plahotniuc" din dialogul bilateral Moldova – Ucraina, pe care îl evaluează ca unul toxic pentru parteneriatul bilateral. Partea moldovenească argumentează această poziție cu schemele de contrabandă care nu au fost lichidate, mai ales pe segmentul transnistrean, dar și cu alte înțelegeri care au existat între fostul lider al PDM, Vlad Plahotniuc, și fostul președinte al Ucrainei, Petro Poroshenko.

Așteptările Moldovei de la Ucraina:

- Ucraina – susținător al intereselor de securitate ale Republicii Moldova, cu referință aici la problema soluționării conflictului transnistrean și rolul Kievului în formatul de negociere⁵;
- Ajutor și susținere în ceea ce privește oprirea fluxurilor de contrabandă și a schemelor de corupție pe segmentul transnistrean;
- Cooperare transparentă în domeniul energetic – Moldova percepe Ucraina ca o verigă importantă a propriei securități energetice, cu condiția ca statul vecin să rămână își păstreze statutul de țară de tranzit pentru hidrocarburile rusești spre alte state europene;
- Agendă europeană comună – implementarea Acordurilor de Asociere și a DCFTA – obiectiv al ambelor țări partenere; se are în vedere crearea unor instituții publice puternice, transparența procesului decizional și măsuri anti-corupție, care periclitează dialogul bilateral și cooperarea economică;
- Nistru – problemele ecologice în urma dezvoltării proiectului de la Novodnestrovsk;
- Transport – infrastructură de transport insuficient dezvoltată între cele două țări, are drept efect încetinirea schimburilor comerciale;
- Proprietățile Moldovei din regiunea Odessa – creează tensiuni, confuzii și neîncredere între părți, iar proprietarii de iure, adică partea moldovenească, nu poate să valorifice potențialul

Crimeea și care în opinia sa ar aparține Federației Ruse și nu Ucrainei. Europa Liberă, "Igor Dodon revine asupra declarațiilor despre Crimeea", Chișinău, 01 noiembrie 2016,

<https://moldova.europalibera.org/a/28088618.html>

⁴ Tribuna, "Premierul Sandu, la Kiev: Poporul ucrainean a ținut piept mereu celor care au încercat să-l asuprească, Moldova crede în aceleași valori", Chișinău, 12 iulie 2019,

<http://tribuna.md/2019/07/12/premierul-sandu-la-kiev-poporul-ucrainean-a-tinut-piept-mereu-celor-care-au-incercat-sa-l-asupreasca-moldova-crede-in-aceleasi-valori/>

⁵ Trebuie să fie menționat aici că Ucraina apare doar sporadic în Pachetul Atotcuprinzător pentru Moldova, elaborat sub conducerea lui Igor Dodon. Președinția Republicii Moldova, "PREZENTAREA CONCEPTULUI „PACHETUL ATOTCUPRINZĂTOR PENTRU MOLDOVA” Conferința internațională de securitate (München, februarie 2019)", Chișinău, http://www.presedinte.md/files/media/Pachet_Moldova_MD.pdf

pe care îl pot oferi aceste obiective economice; lipsa de transparență în gestionarea acestor proprietăți a fost încurajată de-a lungul timpului și de către partea moldovenească⁶;

- Demarcarea frontierelor.

Perspectiva Kievului

Abordarea Kievului este diferită față de cea a autorităților de la Chișinău. În primul rând, trebuie să menționăm faptul că se poate evidenția o viziune diferită despre realitățile din Republica Moldova. În timp ce administrația prezidențială, inclusiv președintele Zelenskyy, încearcă să își asume "tonul schimbărilor democratice" în spațiul ex-sovietic și susțin schimbările din statul vecin, există mediul de expertiză (fără a avea și aici o unitate sută la sută), care atrage atenția asupra parteneriatului dintre Blocul ACUM și PSRM – un parteneriat pe care nu îl consideră a fi sincer și independent față de Moscova. Totuși, Volodymyr Zelenskyy a reiterat nevoia unei "voci unice" în ceea ce privește integritatea și suveranitatea Ucrainei din partea Chișinăului, indiferent de cine este responsabil de gestionarea afacerilor interne și de promovarea intereselor de politică externă și de securitate ale statului vecin.

Așteptările Ucrainei de la Moldova:

- Susținerea integrității teritoriale și a suveranității Ucrainei de către Republica Moldova – principiile de care trebuie să se ghideze partenerii în acest sens sunt continuitatea și reciprocitatea, plus acțiuni direcționate spre condiționarea Rusiei de a-și retrage trupele din Republica Moldova și Ucraina;
- Excluderea federalizării imperative ca opțiune de soluționare a conflictelor de pe teritoriul celor două țări⁷;
- Perspectivele cooperării economice și perspectivele integrării sistemelor energetice ale Ucrainei și Moldovei în sistemul energetic european⁸;
- Ucraina – contribuitor la securitate energetică a Republicii Moldova - Volodymyr Zelenskyy și-a asigurat partenerul că se poate baza pe Ucraina în calitate de furnizor de energie electrică;
- Implementarea Acordurilor de Asociere cu UE și a DCFTA-lor – instituții publice puternice, transparență, predictibilitate;
- Contacte între oameni – facilitarea și simplificarea procedurii de trecere a frontierei moldo-ucrainene.

⁶ Agora, "Maia Sandu: Un grup „criminal” încearcă să privatizeze sanatoriul „Zolotaia Niva” din Sergheevca. Reacția CNSM", Chișinău, 18 iulie 2019, <https://agora.md/stiri/59570/maia-sandu-un-grup-criminal-incearca-sa-privatizeze-sanatoriul-zolotaia-niva-din-sergheevca>

⁷ Prezident of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy, "Глава государства: Позиции Украины и Молдовы в защите суверенитета и безопасности в регионе – едины", Kiev, 11 iulie 2019, <https://www.president.gov.ua/ru/news/glava-derzhavi-pozitsiyi-ukrayini-ta-moldovi-u-zahisti-suvere-56361?fbclid=IwAR1zLqfyNGiiY5LdbSsLnwjtXJV-Fokg3BYr9FezVKkAIFpA51OavECKpE4>

⁸ Prezident of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy, "Владимир Зеленский и Майя Санду обсудили перспективы экономического сотрудничества Украины и Молдовы", Kiev, 11 iulie 2019, <https://www.president.gov.ua/ru/news/volodimir-zelenskij-i-majya-sandu-obgovorili-perspektivi-eko-56357?fbclid=IwAR2T2zCk1cE5D5X0iKjaf5BAztlPcjjlcfNEEPIMtHkHueeGpSCOax7bBkM>

La ce trebuie să fie atentă România?

În primul rând, Bucureștiul trebuie să urmărească cum se schimbă/transformă/evoluează dialogul bilateral dintre Moldova și Ucraina în contextul existenței acelei neclarități exprimate de către instituția președintelui Republicii Moldova față de integritatea teritorială a Ucrainei și anexarea Crimeii. Acest moment este important, deoarece modelează poziția președintelui Igor Dodon față de principala problemă a Republicii Moldova: conflictul din Transnistria și opțiunile pentru soluționarea acestuia. În plus, explică dependența aceleiași instituții prezidențiale față de anumite mesaje transmise de Moscova pentru a-și menține controlul asupra proceselor politice de la Chișinău.

În al doilea rând, în cadrul conferinței de presă, susținută de Teodor Meleșcanu și Nicu Popescu la București, partea română a menționat drept prioritate nevoia de a soluționa conflictul transnistrean și oferirea susținerii în acest sens pentru Republica Moldova. Această declarație este condiționată și de realitatea regională complicată, unde Ucraina luptă împotriva unei agresiuni externe, care este susținută de Rusia și care controlează, de asemenea, prin prezență militară Transnistria. Trebuie să amintim aici că în contextul crizei politice de la Chișinău de la începutul lunii iunie 2019, atunci când a fost votat Guvernul Sandu, România și Ucraina au avut formulate câteva poziții similare în ceea ce privește posibila formulă de soluționare a conflictului transnistrean – prin federalizare. Acest lucru arată că România, din acest punct de vedere, formulează anumite priorități în dialogul cu Chișinăul, ținând cont de aceleași realități regionale (sau folosește contextul regional pentru a nu recunoaște anumite erori din cadrul parteneriatului cu Chișinăul), nu doar ținând cont de dialogul bilateral privilegiat cu Republica Moldova.

În al treilea rând, există câteva probleme între Ucraina și Republica Moldova care se referă la securitate umană, adică ecologie. Mai exact, este vorba despre modalitatea de explorare și exploatare a râului Nistru și dezvoltarea proiectului ucrainean de la Novodnestrovsk, care afectează deja partea moldovenească și care, printr-o gestiune proastă și iresponsabilă, cu accent mai mult pe eficiența financiară a inițiativei, poate genera probleme de securitate umană atât pentru Moldova, cât și pentru Ucraina (regiunea Odessa), iar de aici se pot extinde consecințele și asupra vecinilor celor două țări.

În al patrulea rând, România trebuie să evalueze corect și eficient nevoile de reforme ale celor două state și să contribuie la transferul de experiențe și bune practici în ceea ce privește procesele de integrare europeană. Condiția de bază pentru evaluarea acestui context, dar și recomandare în același timp pentru autoritățile române, este să se țină cont de specificul și problemele cu care se confruntă vecinii. Tot în acest context, este important ca aceste evaluări să se facă independent de interesele unor grupuri de influență economică (fie Chișinău, fie Kiev, fie București). Poziția României trebuie să reiasă din statutul său în context european – stat membru al UE, dar și din rolul pe care trebuie să și-l asume în regiunea extinsă a Mării Negre.

Este interesant a accentua faptul că dialogul dintre Maia Sandu și Volodymyr Zelenskyy a avut un caracter pragmatic, concentrat în mod prioritar pe cooperare economică și de securitate. Vizita premierului moldovean nu a fost dominată de emoție, iar agenda a fost bine pregătită. Partea ucraineană a formulat mai puține obiective. Explicația ar putea să fie aceeași: neîncrederea cu care Ucraina a tratat coaliția parlamentară majoritară de la Chișinău. Totuși, trebuie să fie apreciată disponibilitatea părților de a gestiona afacerile bilaterale într-o direcție productivă și în beneficiul ambelor părți, precum și de a formula obiective noi în agenda bilaterală, chiar dacă nu toate temele de actualitate s-au regăsit în discuțiile din timpul vizitei.

© Copyright by Experts for Security and Global Affairs Association (ESGA)

Bucharest, Romania

2019

www.esga.ro